

Віра БУРНАЗОВА,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри сценічного мистецтва і культури
Київського національного університету технологій та дизайну
Київ, Україна
vvburnazova@gmail.com

ХАРИЗМА ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ФЕНОМЕН ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРИСУТНОСТІ В СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНО- МИСТЕЦЬКОМУ ДИСКУРСІ

У дослідженні представлено сучасні підходи до осмислення феномена харизми викладача музичного мистецтва у контексті педагогічної присутності. На основі аналізу педагогічних, мистецтвознавчих та культурологічних концепцій українських та зарубіжних науковців визначено три взаємопов'язані напрями розвитку проблематики: психолого-педагогічний, перформативно-мистецтвознавчий та культурологічно-філософський. Підкреслено, що харизма викладача музичного мистецтва виступає системоутворювальним чинником естетичної комунікації, емоційного резонансу та духовної взаємодії у мистецькій освіті.

Ключові слова: харизма викладача, педагогічна присутність, музичне мистецтво, театральний дискурс, перформативна педагогіка, культурологічний контекст, емоційна компетентність, сценічна експресія, міждисциплінарна освіта.

У добу культурних трансформацій і технологічних інновацій феномен педагогічної присутності стає ключовим чинником ефективності освітнього процесу у сфері мистецтва. Харизматичний викладач – це не лише носій знань, а й активний медіатор між студентом і мистецтвом, який створює атмосферу довіри, натхнення та творчого самовираження.

Проблема педагогічної харизми викладача музичного мистецтва активно досліджується сучасними українськими вченими, які представляють різні теоретичні підходи та підкреслюють міждисциплінарний характер цього

феномену. Педагогічна харизма розглядається як комплекс емоційних, інтелектуальних і комунікативних компетенцій, що забезпечують ефективну взаємодію зі студентами. В. Крилова [7] трактує харизму як духовно-душевну й тілесну цілісність особистості, яка забезпечує гармонію творчої взаємодії. О. Кречотень і Л. Байдак [6] акцентують на емоційній компетентності та позитивному мисленні як ключових складових харизматичного впливу педагога. В. Помохайбо і А. Помохайбо [9] визначають харизму викладача як поєднання природних задатків і цілеспрямованого формування професійної культури, що створює основу для педагогічного лідерства. Таким чином, можемо констатувати, що психолого-педагогічний напрям орієнтований на вивчення емоційної компетентності, емпатії та комунікативної культури викладача, що забезпечують автентичність педагогічної взаємодії. У працях вітчизняних науковців акцентовано на особистісно зорієнтованому підході до навчання, що сприяє розкриттю творчого потенціалу студентів через атмосферу довіри, взаємоповаги та натхнення.

У **перформативно-мистецтвознавчому підході** харизма розглядається як прояв сценічної присутності викладача, який через перформативні дії формує художню комунікацію з аудиторією. І. Маслова-Лисичкіна [8] аналізує феномен перформансу як форму мистецької комунікації, що знаходить відображення у педагогічній діяльності. М. Суколова [11] досліджує педагогічні умови формування сценічного іміджу викладача вокалу, а А. Міхалюк [19] підкреслює значення виконавської культури як невід'ємного складника педагогічної харизми.

Культурологічно-філософський підхід орієнтований на осмислення харизми як духовного та культурного чинника педагогічної присутності. С. Демчук і І. Левченко [17] у збірнику *Entangled Art Histories in Ukraine* аналізують взаємозв'язок мистецтва, ідентичності та культурної комунікації. О. Соколюк [10] досліджує вплив VR/AR-технологій на характер педагогічної взаємодії, що трансформує традиційні форми навчання. М. Ткач [12] обґрунтовує значення художнього світовідношення майбутніх музикантів-

педагогів, Л. Беземчук [1] висвітлює формування інтеграційно-педагогічних умінь викладача музичного мистецтва, а В. Белікова [2] розкриває духовно-філософські засади музичної освіти.

Педагогічна присутність викладача музичного мистецтва, подібно до сценічної присутності актора, ґрунтується на енергетичному обміні, співпереживанні та аудіовізуальній комунікації, що створюють ефект «живої естетики» освітнього процесу. Викладач, володіючи харизматичними якостями – автентичністю, емоційною чутливістю, здатністю до імпровізації – створює атмосферу креативного резонансу, у якій студенти стають активними співавторами навчальної події.

Сучасні українські дослідники, серед яких В. Бурназова, розвивають ідеї перформативної педагогіки у контексті театрального та музичного мистецтва. У своїх працях [3; 4; 5] авторка аналізує роль комунікації акторів зі слухачами й глядачами, вплив технологій гейміфікації на акторсько-глядацьку взаємодію та значення креативної особистості викладача як носія соціокультурних смислів. Її дослідження доводять, що харизматичний викладач виступає не лише посередником між мистецтвом і студентом, а й каталізатором творчої активності, що інтегрує педагогіку, сценічну практику й культуру діалогу.

Таким чином, феномен харизми викладача музичного мистецтва у театральному дискурсі сучасної освіти є ключовим чинником формування творчої ідентичності майбутніх акторів і музикантів. Харизматична педагогічна присутність сприяє розвитку емоційної виразності, сценічного мислення, художньої емпатії та духовної рефлексії студентів. Перспективними напрямками подальших досліджень визначено розроблення моделей харизматичної педагогічної взаємодії у музично-театральній освіті та їх інтеграцію у цифрові й перформативні практики мистецького навчання.

Аналіз сучасних педагогічних і культурологічних концепцій зарубіжних науковців (П. Фрейре [13; 18], Р. Барта [14; 15; 16;], Ж.-М Шеффера [20], Р. Шехнера [21]) дає підстави трактувати харизму викладача як форму естетичного впливу та психологічного лідерства, що забезпечує емоційно-

сміслові занурення студентів у художній процес. У музично-театральному освітньому середовищі така харизма набуває перформативного характеру, коли кожен педагогічний акт виявляє елементи сценічної дії – ритму, темпоритму, паузи, інтонації, жесту та емоційної напруги.

Отже, аналіз наукових джерел дозволяє виокремити три взаємопов'язані напрями дослідження феномена харизми викладача музичного мистецтва, які формують сучасне розуміння педагогічної присутності у мистецькій освіті. Психолого-педагогічний напрям акцентує увагу на розвитку емоційної компетентності, здатності до емпатії та формуванні високого рівня комунікативної культури, що забезпечує ефективну взаємодію викладача зі студентами та створює основу для емоційного резонансу в навчальному процесі (Крилова, Кречотень, Помохайбо). Перформативно-мистецтвознавчий напрям розглядає педагогічну присутність як сценічну дію, що проявляється у темпоритмі, інтонації, паузах, жестах та емоційній напрузі під час педагогічного акту; ця перспектива дозволяє трактувати навчальний процес як форму перформансу, де педагог виступає режисером взаємодії та комунікації з аудиторією студентів (Бурназова, Маслова-Лисичкіна, Сухолова, Міхалюк). Культурологічно-філософський напрям інтерпретує харизму викладача як прояв духовної місії у контексті культурного середовища, де педагогічна присутність стає чинником інтеграції освітнього, мистецького та соціокультурного досвіду, формуючи у студентів естетичне, емоційне та смислове сприйняття навчального процесу (Белікова, Демчук, Соколюк, Ткач, Беземчук).

Педагогічна присутність викладача музичного мистецтва, аналогічно до сценічної присутності актора, базується на енергетичному обміні, співпереживанні та аудіовізуальній комунікації, що створюють відчуття «живої естетики» освітнього процесу. Викладач, який володіє харизматичними якостями – автентичністю, емоційною чутливістю, здатністю до імпровізації та інтуїтивного реагування на динаміку групи, формує атмосферу довіри та креативного резонансу. У такому середовищі студенти сприймають себе не

лише як учасників освітнього процесу, а як співавторів навчальної події, що стимулює розвиток їхнього художнього мислення та емоційної виразності.

У сучасному театральному дискурсі музична педагогіка постає як інтеграційний простір дії, емоції та смислу, де викладач виступає режисером художньої комунікації, а харизма – як фактор впливу, що об'єднує музичні, акторські та психологічні складові творчості. Саме завдяки харизматичній присутності викладача навчальний процес набуває характеру перформативного дійства, у якому поєднуються педагогіка, мистецтво та культурна взаємодія, створюючи цілісний освітній досвід.

Феномен харизми викладача музичного мистецтва у театральному дискурсі сучасної освіти виступає ключовим чинником формування творчої ідентичності майбутніх акторів і музикантів, сприяє розвитку їхньої сценічної свідомості, емоційної виразності та художньої емпатії. Перспективними напрямками подальших досліджень є розроблення моделей харизматичної педагогічної взаємодії у музично-театральній освіті, їхня апробація та інтеграція у цифрові, перформативні й інноваційні практики сучасного мистецького навчання.

Сучасні українські науковці пропонують різні теоретичні моделі, що розкривають сутність педагогічної харизми. Вона постає як складний міждисциплінарний феномен, що поєднує педагогічну майстерність, сценічну експресію, емоційну чутливість, емпатію та культурну рефлексію. Саме ця комплексна інтеграція забезпечує ефект педагогічної присутності, який формує естетичну, духовну та смислову атмосферу навчання у мистецькій освіті, сприяючи становленню висококваліфікованих і творчо активних фахівців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беземчук Л. В., Фомін В. В. Формування інтеграційно-педагогічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах магістратури. *Professional Art Education*. 2021. Т. 2, № 1. С.12-19 <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.02>.

2. Белікова В. В. Музична освіта: філософський, мистецтвознавчий та педагогічний наголоси. Кривий Ріг: КДПУ, 2018. 299с.
<https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3144/1/%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0.pdf>.
3. Бурназова В. В. Освітянин майбутнього покоління: роль креативного викладача в соціокультурному просторі. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Вип. 2, 2024. 130 с., С.20-27
https://library.udpu.edu.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2024/2/5.pdf,
<http://znp.udpu.edu.ua/issue/view/18108>.
4. Бурназова, В. В. (2024). Роль комунікації акторів зі слухачами/глядачами у процесі театраль-но-сценічної діяльності. Часопис Національної музичної академії України ім.П.І.Чайковського, (2(63), 85-99.
[https://doi.org/10.31318/2414-052X.2\(63\).2024.310291](https://doi.org/10.31318/2414-052X.2(63).2024.310291).
5. Бурназова, В. (2024). Вплив технологій гейміфікації на акторсько-глядацьку комунікацію в контексті розвитку сучасного сценічного мистецтва. Часопис Національної музичної академії України ім.П.І.Чайковського, (3(64), 44-59 [https://doi.org/10.31318/2414-052X.3\(64\).2024.314742](https://doi.org/10.31318/2414-052X.3(64).2024.314742).
6. Кречотень О. В., Байдак Л. І. Формування емоційної компетентності та позитивного мислення студентів у курсі вивчення іноземної мови. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2023. Вип. 92(1). С. 55-59.
<https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/11048/1/11.pdf>.
7. Крилова В. О. Харизма людини як духовно-душевна та тілесна цілісність: метаантропологічний аналіз. Культурологічний альманах. 2022. № 3. С. 131-136. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.3.18>.
8. Маслово-Лисичкіна І. Перформанс у культурно-мистецькому просторі України ХХ–ХХІ ст. Вісник КНУКіМ. Серія: Сценічне мистецтво. 2022. Т. 5, № 2. С. 137-149. <https://doi.org/10.31866/2616-759X.5.2.2022.266529>.

9. Помохайбо В., Помохайбо А. Харизма вчителя: природа чи виховання? Естетика і етика педагогічної дії. 2021. № 23. С.43-53 <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2021.23.238230>.
10. Соколюк О. М. Вплив VR/AR на технології навчання й освітянські практики. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education...* 2021. № 60. С. 108-116. DOI:10.31652/2412-1142-2021-60-108-116.
11. Сухолова М. А. Педагогічні умови формування сценічного іміджу викладача вокалу у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник МДУ. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2020. Т. 6, № 2. С. 164-172 [https://doi.org/10.52534/msu-pp.6\(2\).2020.164-172](https://doi.org/10.52534/msu-pp.6(2).2020.164-172).
12. Ткач М. М. Становлення художнього світовідношення майбутніх музикантів-педагогів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. канд. пед. наук. Київ, 2004., 221с. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/984/1/M_Tkach_Aref_13_00_04%20_IM_TM_MM.pdf.
13. Фрейре П. Педагогіка пригноблених / пер. з англ. О.Дем'янчук. К.:Юніверс, 2003. 166 с.
14. Barthes R. *Elements of Semiology*: Translated from the French by Annette Lavers and Colin Smith. New York: Hill and Wang, 1977. 111 p. https://monoskop.org/images/2/2c/Barthes_Roland_Elements_of_Semiology_1977.pdf.
15. Barthes R. *Image – Music – Text*. London: Fontana Press, 1977. 226 p. <https://courses.lsa.umich.edu/jptw/wp-content/uploads/sites/23/2017/08/Barthes-ImageMusicText.pdf>.
16. Barthes R. *Mythologies: The Complete Edition, in a New Translation*. New York: Hill and Wang, 1972. 164 p. https://monoskop.org/images/8/85/Barthes_Roland_Mythologies_EN_1972.pdf.
17. Demchuk S., Levchenko I. (eds.) *Entangled Art Histories in Ukraine*. London; New York: Routledge, 2025. 41 с. DOI:10.4324/9781032708676.

18. Freire P. *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum, 1970. 186 p. [https://files.libcom.org/files/Paulo%20Freire,%20Myra%20Bergman%20Ramos,%20Donaldo%20Macedo%20%20Pedagogy%20of%20the%20Oppressed,%2030th%20Anniversary%20Edition%20\(2000,%20Bloomsbury%20Academic\).pdf](https://files.libcom.org/files/Paulo%20Freire,%20Myra%20Bergman%20Ramos,%20Donaldo%20Macedo%20%20Pedagogy%20of%20the%20Oppressed,%2030th%20Anniversary%20Edition%20(2000,%20Bloomsbury%20Academic).pdf).
19. Mihalyuk A., “Pedagogical measurement of Ukrainian piano art as a factor of the formation of executive culture of future teachers-musicians”, OD, no. 1-2, pp. 286–296, Mar. 2019. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.1-2.286296>.
20. Schaeffer J.-M. *Why Fiction?* Lincoln: University of Nebraska Press, 2010. 368 p. <https://www.nebraskapress.unl.edu/nebraska/9780803217584/why-fiction/>.
21. Schechner, R. *Performance Studies: An Introduction*. London; New York: Routledge, 2002. 377p. <https://s3.amazonaws.com/arena-attachments/1472038/6f8b3427ce6f2a0a076feb7be0001ce7.pdf?1512080466>.

